

Vicky och Nils Ekwall i gårdsbutiken.

Tiraholms fisk – gårdsbutik och restaurang

I gårdsbutiken finns såväl färsk som rökt och filead fisk att köpa. Fiskråvarorna är endast de egna från Bolmen. All förädling av produkterna

GPS (RT 90 2.5 gon V)
Tiraholm: 1368500 Ö, 6315040 N
Järnåldersgravfält: 1369100 Ö, 6315425 N
Badplats: 1368298 Ö, 6315240 N

görs lokalt och efter egna recept. Varmrökt regnbågslox är många favorit. Den passar bra både till vardag och fest. I restaurangen serveras till exempel rätter tillagade av gös och regnbågslox. Tiraholms Fisk är känt vida omkring.

Tips

Köp gös eller regnbåge från Bolmens rena vatten i gårdsbutiken eller smörj kråset i restaurangen! Mitt emot restaurangen finns en byggnad som inrymmer bassånger. Där förvaras ofta ålar fångade i sjön i avvaktan på fortsatt beredning. Gå ner till bryggan där det finns bänkar och bord där besökare är välkomna att slå sig ner en stund. Om det är sommar och varmt går det bra att inleda eller avsluta besöket vid Tiraholm med ett dopp vid den lilla stranden på södra sidan av vägen strax innan Tiraholm. Den som känner för en promenad kan styra kosan upp till gravfältet. Följ vägen till vänster om husen och håll vänster i nästa lilla vägskäl. Efter ungefär 500 meter leder vägen genom gravfältet från vikingatiden och ytterligare ungefär 500 meter norrut ligger gravfältet med heliga vita stenar på höger sida just där äldre skog möter ett yngre bestånd. Med lite tur hittar man rösen med kvarts. Fornlämningar är skyddade enligt lag så plocka inte med kvartsbitar hem!

Läs mera!

Läs om Ebbe Skammellsson i en pärm om Sagor/Sägner som finns på Unnaryds bibliotek.
"Bryntesönernas saga" av Oscar Fagerberg, Värnamo Hembygdsförenings Årsskrift 1950.
Om Tiraholms fisk: www.tiraholm.se

Vägbeskrivning

Kör från Unnaryd mot Bredaryd och Reftele. Följ skyltarna mot Tiraholms fisk. Sjövägen med båt på Bolmen går också bra.

Omslagsbild: Kvartsen, "de vita heliga stenarna" karakteriserar gravrösen på Tiraholm. **Huvudsakliga källor:** "Wägvisaren – 200 år" av Stig Norberg, ur "Södra Unnaryd–Jälluntofta Fornminnes- och Hembygdsförenings Årsskrift 1977"; "Fornlämningar i Finnveden (Småland)" av L. F. Palmgren, ur "Svenska fornminnesföreningens tidskrift 1878-1880"; "Ett gravröse med vita stenar vid Tiraholm – resultat från en arkeologisk undersökning sommaren 1998" av Anne Carlie, ur "Södra Unnaryd–Jälluntofta Fornminnes- och Hembygdsförenings Årsskrift 1998"; Nils och Vicky Ekwall, Tiraholm. **Faktasök:** Malin Ekwall. **Textsammanställning:** Karin Tengnäs. **Foton:** Färgfoto där ej annat anges: Karin Tengnäs. Svartvitt vykort ur Kjell-Olof Nilssons vykortssamling. **Logotyp:** Lars Lidman. **Grafisk form:** Tecknargården/Willy Lindström. **Produktion:** Naturbruk AB/Bo Tengnäs. **Projektsamordning:** Bitte Rosén Nilsson, Hylte kommun. **Copyright:** Naturbruk AB. **Tryckår:** 2006.

Foldrarna i serien "I Ebbe Skammelssons kölvatten" finns på Internet: www.unnaryd.com

I EBBE SKAMMELSSONS KÖLVATTEN

"Det var Ebbe Skammellsson, han låter sadla sine hästar.
– Jag vill rida in under ö, jungfru Lucie jag vill gästa."

Det var Ebbe Skammellsson, han rider i jungfruns gård.
Ute står jungfru Lucie lilla, var svept i sobel och mård."

"- I stånden här jungfru Lucie, ären svept i sobelskinn.
Viljen I låna mig hus i natt och bliva allerkäraste min?"

"Svenska Medeltidsballader". Svenskt Visarkiv, band 3,
riddarvisor 1, Almqvist & Wiksell International, Stockholm.

En stor gård med modernt yrkesfiske

Tiraholms säteri har genom tiderna varit en stor och betydande gård. Förr i tiden hörde tio torpställen och två backstugor till gården. Säteriet tillhörde först Bolmsö församling men övergick sedan till Södra Unnaryd. 1414 var Tidhra sätesgård för väpnaren Peter Gudmunsson. Tidhra är den äldsta kända benämningen på nuvarande Tiraholm. Efter ett flertal olika ägare, varav Eneroth, Porat och Löfgren är några kända namn, såldes sätesgården till en tysk sågverksfirma 1896. 1901 överläts den till Ryds sågverksbolag och inköptes sedan 1907 av Strömsnäs Bruks AB. 1928 såldes Tiraholm till Per Ekwall, vars ättlingar än idag driver gården.

Tiraholm idag.

Ett betydande fiske

Fiske har på senare tid blivit den huvudsakliga verksamheten på gården. Familjen Ekwall bedriver yrkesfiske i Bolmen och därtill odlas regnbågslax. Det finns både gårdsbutik och fiskrestaurang.

Det moderna yrkesfisket på Tiraholm bedrivs till största delen med stora ryssjor där det finns plats för fisken att simma runt. Fisken lever fram tills dess att redskapet töms. Man får därigenom fisk av högsta kvalitet och dessutom kan man släppa tillbaka fiskar som är för små i sjön så att de får leva vidare. Redskapen är under sommarhalvåret utsatta runt Tiraholm-halvön och Tira öar. De vittjas två till tre gånger per vecka. En del är byggda för att fånga stor fisk som gös, gädda och braxen, medan andra byggs

Storryssjan vittjas. Foto: Tiraholms fisk

för att fånga mindre fisk som abborre, sik, mört och ål. Gösen har under de senaste tjugo åren ökat markant i popularitet. Gös och ål är numera de ekonomiskt viktigaste fiskarna. Gösen är också den fisk som ökar mest i sjön. Siken har däremot gått tillbaka under den senaste tioårsperioden.

Förutom fiske efter de naturligt förekommande arterna bedrivs också odling av regnbågslax i kassar en bit ut i sjön. Smolt av regnbågslax köps in och odlas under tre somrar. De når då en vikt på upp till fyra kilo. Så gott som all fisk som fångas och odlas vidareförädlas och säljs i butiken och restaurangen.

En mer än 200 år gammal vägvisare

En fascinerande sten står ungefär två kilometer öster om Södra Unnaryds kyrka. Stenen omnämns i skrift första gången 1819. Det berättas då att stenen, från att ha varit gränsten, flyttats och blivit vägvisare för resande från Unnaryd i vägskalet mot Tiraholm i ena riktningen och till

Fiskodling. Foto: Tiraholms fisk

Kronobergs län i andra riktningen. Förr i tiden användes den gamla vägvisaren ofta som en hemlig och romantisk mötesplats av förälskade par runt omkring i trakterna.

En teori är att den har medeltida ursprung. Från början kan den ha varit ett kors i ett vägskalet. I katolska länder finns än idag krucifix vid vägarna. I fattiga trakter eller vid mindre viktiga vägskalet kunde korset vara gjort av sten. Om teorin om medeltida vägkrucifix stämmer är stenen den enda bevarade av sitt slag i trakterna. Den originella vägvisaren har varit med om mycket. För länge sedan kan någon ha ändrat om stenen så att den inte längre kom att se ut som ett krucifix. Själva toppen är avslagen. Hur det gick till är det ingen som vet. År 1964 krossades stenen i flera delar av en backande lastbil. Hembygdsföreningen åtog sig uppdraget att ställa stenen på plats igen. På stenens framsida syntes det nästan inga spår av renoveringen. År 2005 backade någon på den stackars vägvisaren igen. Återigen behövde den transporteras bort på lagning.

Gravrösen med "vita heliga stenar"

Det finns flera fornlämningar på Tiraholm. I Fornminnesföreningens tidsskrift från 1878-1880 kan man läsa om gravhögar som finns ungefär 500 m norr om Tiraholm. I en hög har rester av obrända

lik påträffats. Man ansåg att det kunde vara resterna av ett barn. Även föremål av järn och brons har påträffats. I en hög påträffades exempelvis en nyckel gjord av järn. Den är från den del av yngre järnåldern som räknas som vikingatiden. Nyckeln finns på Statens Historiska Museum.

Drygt en kilometer nordost om Tiraholm finns ett annat gravfält som är ungefär 180 meter långt och 50 meter brett. Inom det området finns omkring 35

Tiraholms lillgård omkring 1918.

gravar. En arkeologisk undersökning som utfördes 1998 visade att det undersökta gravröset hade uppförts med stor omsorg. Det var komplext uppbyggt i flera tydliga lager av bland annat grå sand och vit kvarts. Minst 500 kg krossade kvartsstycken hade på olika sätt byggts in.

Kvartsen användes på ett medvetet sätt som en del av begravningsritualen. Dessa "vita heliga stenar" lär ha symboliserat fruktsamhet, livets kretsgång och den dödes pånyttfödelse. De har även ansetts ha en helande och skyddande kraft. För att förstå kvartsens magiska betydelse måste den ses i förhållande till gravmonumentets hela konstruktion. De olika skikten i graven kan ha representerat jordens uppbyggnad. Manteln av kvarts som fanns på rösets krön och kanter kan ha symboliserat det omkringliggande och skyddande himlavalvet. Kanske var syftet att skapa ett eget litet mikrokosmos åt den avlidne. Bruket av kvarts har främst förknippats med gravar från den äldre järnåldern. De äldsta delarna av röset kan emellertid vara ända från bronsåldern. Gravfältet tyder därför på att det redan under bronsåldern fanns en etablerad bebyggelse i området kring Tiraholm.

Ebbe Skammelson på Tiraholm

Mest känt är väl Tiraholm för sin Ebbe Skammelson. Ebbe kom enligt sägnen till Tiraholm där han träffade sin stora kärlek. Sägner innehåller efter detta kärleksmöte mycken dramatik och tragik.

Fiskodling. Foto: Tiraholms fisk

Smolt. En benämning på yngelstadiet av laxfiskar.

Kvarts. Kvarts är ett vanligen vitt eller genomskinligt mineral som består av kisel och syre. Kvarts är rikligt förekommande i jordskorpan och har flera användningsområden inom olika industrier. Det är emellertid ganska ovanligt att hitta större ansamlingar av ren vit kvarts. Sådana ansamlingar finns ofta i fornlämningar dit de har förts i samband med religiösa ritualer.

Bronsåldern, järnåldern och vikingatiden. Nordens olika åldrar skiljer sig från de i Medelhavsområdet. Bronsåldern började i Norden ungefär 2000 före Kristus. Den efterföljdes av järnåldern, som började ungefär 500 före Kristus. Vikingatiden är benämningen på den sista perioden av järnåldern i Norden. Vikingatiden är vanligen daterad från ungefär 800 till 1050 efter Kristus.

Gravröse i Tiraholm.

